

ჯანდაცვის სახელმწიფო დაფინანსების მოდელის ეკონომიკური ეფექტი

DOI:10.36962/ECS107/3-5/2025-37

მაია ქიმერიძე
სტუ დოქორანტი
E-mail: mkimeridze@moh.gov.ge

რეზიუმე

განხილულია ჯანდაცვის ხარჯების დაფინანსების ერთ-ერთი მოდელი - სახელმწიფო (საყოველთაო, უნივერსალური) ჯანდაცვა, რომელიც 2013 წლიდან მოქმედებს საქართველოში. სამედიცინო მომსახურებით მოსახლეობის საყოველთაო მოცვა, ფინანსური რისკებისგან დაცვა და მაღალხარისხიანი სამედიცინო მომსახურების თანაბარი, სამართლიანი მიწოდება წარმოადგენს ჩვენი ქვეყნის უმთავრეს პრიორიტეტს. მიზნის მისაღწევად მნიშვნელოვანია სხვადასხვა ქვეყნების გამოცდილების ანალიზი, მათი შედეგების გაზიარება და გამოწვევების გათვალისწინება, რათა უფრო ეფექტიანად დაიგეგმოს ხარჯების ოპტიმიზაციის მიზნით გასატარებელი რეფორმები.

საკვანძო სიტყვები: საყოველთაო ჯანდაცვა, დაფინანსების მოდელი, ეკონომიკური ეფექტი, სამედიცინო ტექნოლოგიები.

ძირითადი ტექსტი

ჯანდაცვის სისტემის ორგანიზება, ფინანსური ნაკადების რეგულირება და სამედიცინო მომსახურების გადახდის მეთოდების დანერგვა უმთავრესი ამოცანებია ხარჯების უფრო ეფექტიანად გამოყენების მიზნით. სამედიცინო მომსახურების დასაფინანსებლად ქვეყნები სხვადასხვა მოდელს იყენებენ. მოდელი განსაზღვრავს, თუ როგორ შემოედინება ფულის ნაკადი ჯანდაცვის სისტემაში, ვინ არის დაფინანსების ძირითადი წყარო და როგორ ნაწილდება სახსრები სხვადასხვა ჯანდაცვის სერვისებზე.

ჯანდაცვის ხარჯების დაფინანსების ერთ-ერთი მოდელია სახელმწიფო (საყოველთაო ჯანდაცვა, უნივერსალური ან ყოვლისმომცველი ჯანდაცვის სისტემა). ეს მოდელი ქვეყნის ყველა მოქალაქეს ან რეზიდენტს უზრუნველყოფს ჯანდაცვის სერვისებით, რომლებიც მთავრობის ან სახელმწიფო დაზღვევის მეშვეობით ფინანსდება. ქვეყანა, სადაც არსებობს ესეთი სისტემა, იძლევა ჯანდაცვის გარანტიას ყველასთვის, განურჩევლად შემოსავლისა, ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და სხვა ფაქტორებისა. საყოველთაო ჯანდაცვის სისტემას შეუძლია მნიშვნელოვანი გავლენა იქონიოს სამოქალაქო სტაბილურობაზე, რადგან იგი უზრუნველყოფს მოსახლეობის ჯანმრთელობას და სოციალური უსაფრთხოებას. როდესაც ყველა მოქალაქეს აქვს ხელმისაწვდომი ჯანდაცვა, ეს უშუალოდ აძლიერებს საზოგადოების კეთილდღეობას და მისი სოციალურ-ეკონომიკურ სტაბილურობას. ქვემოთ განვიხილავთ, თუ როგორ იმოქმედა საყოველთაო ჯანდაცვის სისტემამ სხვადასხვა ქვეყნებში სამოქალაქო სტაბილურობაზე.

განვიხილოთ რამოდენიმე ქვეყანა, რომელშიც მოქმედებს საყოველთაო ჯანდაცვის დაფინანსების მოდელი.

1. გაერთიანებული სამეფო (NHS) - გაერთიანებულ სამეფოს აქვს ჯანდაცვის უნივერსალური სისტემა, რომელსაც უზრუნველყოფს ჯანდაცვის ეროვნული სამსახური (NHS). სისტემის ძირითადი პრინციპია, რომ სამედიცინო მომსახურება ყველა მოქალაქეს მიენდოს უსასყიდლოდ. NHS დაარსდა 1948 წელს და მოიცავს მთელ გაერთიანებულ სამეფოს. გაერთიანებულ სამეფოში NHS-ის არსებობა მნიშვნელოვნად ამცირებს მოსახლეობის ხარჯებს,

რაც ხელს უწყობს ოჯახის ფინანსურ სტაბილურობას. NHS-ის დაფინანსება გადასახადებიდან ხორციელდება, რის შედეგადაც მოსახლეობას არ უწევს პირდაპირი ფულის გადახდა სამედიცინო მომსახურებისთვის. შედეგად, მოსახლეობა იმყოფება უკეთეს ფინანსურ მდგომარეობაში, რაც ზრდის მოთხოვნას სხვა საქონელზე და მომსახურებაზე. გამოწვევები: ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა NHS-ის ფინანსური მდგრადობის შენარჩუნება, რადგან მოსახლეობის სიცოცხლის ხანგრძლივობის მატებასთან ერთად იზრდება ჯანდაცვის ხარჯები. ასევე, ზოგიერთ შემთხვევაში მაღალი მოთხოვნის გამო, მოსახლეობას უწევს ლოდინი და დაგვიანებული სერვისები შლის სისტემის ეფექტურობას.

2. კანადა - კანადას აქვს სისტემა, რომელიც ცნობილია როგორც კანადის ჯანდაცვის სისტემა. კანადის მოქალაქეებს აქვთ წვდომა აუცილებელ ჯანდაცვის სერვისებზე უფასოდ ან მინიმალური თანაგადახდით. სამედიცინო სერვისების დაფინანსება ხორციელდება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან გადასახადების მეშვეობით. თითოეული პროვინცია აფინანსებს თავის ტერიტორიაზე მცხოვრებ მოსახლეობას. ჯანმრთელობის პრობლემების შემთხვევაში ეს არა მარტო იცავს ხარჯებისგან, არამედ ხელს უწყობს სამუშაო ძალის პროდუქტიულობის ზრდას, რადგან ადამიანებს არ უწევთ მუშაობის შეწყვეტა და სერიოზული ფინანსური ზარალის გაღება სამედიცინო დახმარებისთვის. გამოწვევები: კანადის თითოეული პროვინცია აფინანსებს თავის ტერიტორიაზე მცხოვრებ მოსახლეობას. ზოგიერთ პროვინციაში არსებობს დაფინანსების არათანაბარი განაწილება, რაც ქმნის სერვისების მიწოდების განსხვავებას რეგიონებში.

3. შვედეთი - შვედეთს აქვს მაღალგანვითარებული საყოველთაო ჯანდაცვის სისტემა, რომელიც ასევე ფინანსდება გადასახადებით. ჯანდაცვა ხელმისაწვდომია ყველა მოქალაქისთვის და ხარჯების უმეტესობას სახელმწიფო ფარავს, თუმცა პაციენტებმა შეიძლება გადაიხადონ მცირე საფასური გარკვეული სახის სერვისებისთვის. საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის გაუმჯობესება, დაავადებების პრევენცია და ადრეული დიაგნოსტიკა მნიშვნელოვნად ამცირებს სახელმწიფო ხარჯს და უზრუნველყოფს მოსახლეობის მაღალ პროდუქტიულობას. გამოწვევები: მაღალი გადასახადები და სახელმწიფო ხარჯები, რაც ზოგიერთ შემთხვევაში გავლენას ახდენს სხვა სამთავრობო პროგრამებზე.

4. გერმანია - ქვეყანაში არსებობს რამდენიმე სახის სადაზღვევო კომპანია (საჯარო და კერძო). სისტემის ძირითადი საჯარო სადაზღვევო მოდელი საშუალებას აძლევს მოქალაქეებს მიიღონ სამედიცინო დახმარება დაბალ ფასად ან უფასოდ. სახელმწიფო და კერძო სადაზღვევო კომპანიები ერთად უზრუნველყოფენ, რომ სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობა იყოს მაღალი ხარისხის. სამედიცინო სერვისებზე ხელმისაწვდომობის ზრდა ქმნის საზოგადოებრივ სიმშვიდეს და სტაბილურობას, რაც ზრდის შრომის პროდუქტიულობას. გამოწვევები დაკავშირებულია დაფინანსების სამართლიანი სისტემის შექმნასთან.

5. საფრანგეთი - საფრანგეთის ჯანდაცვის სისტემა ასევე საყოველთაო ჯანდაცვის მოდელის მაგალითია. ქვეყანას აქვს შერეული სისტემა, სადაც სამედიცინო ხარჯების მნიშვნელოვან ნაწილს სახელმწიფო სოციალური დაცვის სისტემა ფარავს. ფრანგული სისტემა ცნობილია ზრუნვის მაღალი ხარისხითა და ყველა მოქალაქისთვის ჯანდაცვის სერვისების ფართო წვდომით. გამოწვევა: უფრო ეფექტური კონტროლის საჭიროება, საზოგადოებრივი და კერძო დაფინანსების კომბინაციის დარეგულირების მიზნით.

6. იაპონია - იაპონიას აქვს ჯანმრთელობის საყოველთაო დაზღვევის სისტემა, რომელიც დაფუძნებულია სავალდებულო ჯანმრთელობის დაზღვევაზე. ყველა მოქალაქე უნდა იყოს დაზღვეული და ჯანდაცვის ხარჯები ნაწილობრივ დაფარულია სავალდებულო დაზღვევის სისტემით და ასევე გადასახადებით. ამ სისტემის გამო, იაპონიაში სამუშაო ძალის პროდუქტიულობა მაღალია და შრომისუნარიანობის პრობლემები მინიმალურია. გამოწვევები: ცხოვრების ხანგრძლივობის გაზრდა იწვევს ასევე ხარჯების ზრდას და სისტემის გამართულობისთვის შენარჩუნების რისკებს.

აღნიშნული ქვეყნების მაგალითზე ჩანს, რომ საყოველთაო ჯანდაცვის დაფინანსების მოდელი

მიზნად ისახავს მინიმუმამდე დაიყვანოს მოსახლეობის ფინანსური ბარიერები მკურნალობასა და მოვლაზე. მიუხედავად სხვადასხვა გამონეგებისა, საყოველთაო ჯანდაცვის სისტემა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ქვეყნის ეკონომიკის სტაბილურობის, პროდუქტიულობის ზრდის და სოციალურ თანასწორობის საკითხებში. სისტემის ეფექტი განისაზღვრება არა მხოლოდ ფინანსური მდგრადობით, არამედ იმითაც, რამდენად სტაბილურად მუშაობს სახელმწიფო, კერძო სექტორი და მოქალაქეები ამ სისტემის წარმატებისათვის.

განვიხილოთ, რა ეკონომიკური შედეგები შეიძლება იყოს დაკავშირებული ასეთ სისტემასთან.

1. შემცირებული ჯანდაცვის ხარჯები მოსახლეობისათვის. საყოველთაო ჯანდაცვის სისტემის ერთ-ერთი მთავარი სარგებელი არის ჯანდაცვის სერვისების ჯიბიდან დანახარჯების შემცირება. მოქალაქეებს არ მოეთხოვებათ პირდაპირ გადაიხადონ სამედიცინო მომსახურების თანხა, რაც ამცირებს ოჯახების ფინანსურ ტვირთს. ამან შეიძლება გაზარდოს მსყიდველობითი უნარი და გააუმჯობესოს ცხოვრების ხარისხი, მოახდინოს სხვა საქონელსა და მომსახურებაზე მოთხოვნის სტიმულირება, რამაც, თავის მხრივ, შეიძლება დადებითად იმოქმედოს მთლიან ეკონომიკაზე.

2. ფინანსური რესურსების განაწილება გადასახადების საშუალებით. საყოველთაო ჯანდაცვის მქონე ქვეყნებში სისტემა ფინანსდება გადასახადების საშუალებით, რაც მოითხოვს ეფექტიან მართვას და რესურსების გადანაწილებას. ამან შეიძლება შექმნას ფინანსური ტვირთი სახელმწიფო ბიუჯეტებზე, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, თუ ჯანდაცვის ხარჯები უფრო სწრაფად იზრდება, ვიდრე საგადასახადო შემოსავლები. თუმცა, გრძელვადიან პერსპექტივაში, ასეთ სისტემას შეუძლია გაზარდოს ეკონომიკური სტაბილურობა, რადგან ის ამცირებს უთანასწორობას ჯანდაცვის სერვისებზე ხელმისაწვდომობისას, აუმჯობესებს მოსახლეობის ჯანმრთელობას.

3. შრომის პროდუქტიულობის ზრდა. ჯანდაცვა არის მნიშვნელოვანი ფაქტორი, რომელიც გავლენას ახდენს მოსახლეობის ჯანმრთელობასა და პროდუქტიულობაზე. საყოველთაო ჯანდაცვის ქვეყნებში მუშაკებს შეუძლიათ მიიღონ მკურნალობა გაკოტრების ან მნიშვნელოვანი ფინანსური ზარალის გარეშე. ეს ზრდის პროდუქტიულობას, რადგან ადამიანებს შეუძლიათ უფრო სწრაფად გამოჯანმრთელდნენ და დიდხანს შეინარჩუნონ შრომისუნარიანობა. გარდა ამისა, საყოველთაო ჯანდაცვის სისტემა ხელს უწყობს საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის უფრო მაღალ დონეს, რაც ასევე იწვევს საერთო ეკონომიკური ჯანმრთელობის გაუმჯობესებას, როგორიცაა ავადობის შემცირება და სიცოცხლის ხანგრძლივობის გაზრდა.

4. უთანასწორობის შემცირება. საყოველთაო ჯანდაცვა ხელს უწყობს სოციალური და ეკონომიკური უთანასწორობის შემცირებას ყველა მოქალაქის ჯანმრთელობის დაცვის გარანტიით, განურჩევლად მათი შემოსავლისა თუ სოციალური მდგომარეობისა. ამან შეიძლება გამოიწვიოს სოციალური სტაბილურობის გაუმჯობესება და სოციალური დაძაბულობის შემცირება. ეკონომიკურად სტაბილური საზოგადოება უფრო მცირე სოციალური ხარვეზებით ხელს უწყობს შიდა მოხმარების ზრდას და ეკონომიკურ პროგრესს.

5. სახელმწიფო ხარჯების ზრდა. საყოველთაო ჯანდაცვის სისტემის დაფინანსების მაღალი ღირებულება. ყველა მოქალაქისთვის ჯანდაცვის სერვისებზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა მოითხოვს მნიშვნელოვან სახელმწიფო ხარჯებს. ამან შეიძლება მოითხოვოს გადასახადების გაზრდა ან ბიუჯეტის გადანაწილება, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს სხვა სამთავრობო პროგრამებზე ან გამოიწვიოს ეროვნული ვალის ზრდა. ზოგიერთ შემთხვევაში, მაღალმა ხარჯებმა შეიძლება შეაფერხოს ეკონომიკური ზრდა, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, თუ ქვეყნის ეკონომიკა განიცდის ბიუჯეტის დეფიციტს ან რესურსების არასათანადო მართვას.

6. უცხოური ინვესტიციების და კვალიფიციური კადრების მოზიდვა. მაღალხარისხიან და ხელმისაწვდომ ჯანდაცვის სისტემას შეუძლია ქვეყანა უფრო მიმზიდველი გახადოს უცხოელი ინვესტორებისთვის, რადგან ჯანსაღი მოსახლეობა ხელს უწყობს სტაბილურობასა და პროდუქტიულობას. ამან შეიძლება შექმნას დამატებითი ეკონომიკური შესაძლებლობები და ხელი შეუწყოს

ბიზნესის ზრდას, განსაკუთრებით მაღალტექნოლოგიურ ინდუსტრიებში, როგორიცაა ფარმაცევტული და ბიოტექნოლოგია. გარდა ამისა, ძლიერი ჯანდაცვის სისტემა ხელს შეუწყობს კვალიფიციური მუშაკების მოზიდვას, რაც დადებითად აისახება ეკონომიკაზე.

7. გრძელვადიანი ინვესტიციები ჯანმრთელობასა და ეკონომიკაში. საყოველთაო ჯანდაცვის სისტემის დანერგვა შეიძლება მომგებიანი იყოს გრძელვადიან პერსპექტივაში. ჯანსაღი მოსახლეობა ხელს უწყობს უფრო მაღალკვალიფიციური სამუშაო ძალის შექმნას და უკეთესი გარემოს შექმნას მენარმეობისა და ინოვაციებისთვის. დროთა განმავლობაში, ამან შეიძლება გამოიწვიოს მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ზრდა, მიუხედავად სანყისი ხარჯებისა.

8. მოსახლეობის მონყვლადი ჯგუფებისთვის ეკონომიკური ტვირთის შემცირება. მონყვლად ჯგუფებს, როგორიცაა მოხუცები, ბავშვები, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები და ღარიბები, შეუძლიათ მიიღონ მათთვის საჭირო ჯანდაცვა საყოველთაო ჯანდაცვის სისტემის მეშვეობით. ეს ამცირებს მათი სოციალური გარიყულობისა და ეკონომიკური არასტაბილურობის რისკს და ამცირებს სოციალურ სერვისებზე ფინანსურ ტვირთს, რადგან ჯანსაღი მოქალაქეები უფრო დიდხანს დარჩებიან პროდუქტიულები.

9. ინოვაციებისა და კვლევების სტიმულირება ჯანდაცვის სფეროში. საყოველთაო ჯანდაცვის მქონე ქვეყნებს ხშირად აქვთ სამედიცინო და ჯანდაცვის კვლევების საჯარო დაფინანსების მაღალი ხარისხი. ამან შეიძლება ხელი შეუწყოს ახალი სამედიცინო ტექნოლოგიების განვითარებას (სამედიცინო მონყობილობები, ინ ვიტრო დიაგნოსტიკა (IVD), ციფრული ჯანმრთელობა, 3D ბეჭდვა, დიაგნოსტიკა ხელოვნური ინტელექტის გამოყენებით, პერსონალიზებული მედიცინა, ვირტუალური რეალობა (VR), ნანოტექნოლოგიები, სამედიცინო აპლიკაციები), მკურნალობისა და პრევენციის ინოვაციური მეთოდების განვითარებას, რაც სარგებელს მოუტანს არა მხოლოდ მოსახლეობის ჯანმრთელობას, არამედ მთლიანად ეკონომიკას, ქმნის ახალ სამუშაო ადგილებს და ინდუსტრიებს.

დასკვნა

საერთო ჯამში, საყოველთაო ჯანდაცვის მოდელს აქვს როგორც პირდაპირი, ასევე ირიბი გავლენა ეკონომიკაზე. მისი გავლენა ქვეყნის ეკონომიკაზე დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად ეფექტიანად არის ორგანიზებული ჯანდაცვის სისტემა, როგორ იმართება რესურსები და როგორ გადაიჭრება ისეთი გამოწვევები, როგორიცაა მოსახლეობის დაბერება, ჯანდაცვის ხარჯების ზრდა და ინოვაციების საჭიროება. დაბალანსებულ და ეფექტურ საყოველთაო ჯანდაცვის სისტემას შეუძლია მნიშვნელოვნად გააუმჯობესოს საერთო ეკონომიკური ეფექტიანობა, გააუმჯობესოს შრომის პროდუქტიულობა და შექმნას უფრო სამართლიანი და სტაბილური საზოგადოება.

ეს სისტემა მოითხოვს მიზანმიმართულ და გრძელვადიან მონიტორინგს, რათა თავიდან იქნას აცილებული ხარჯების ზრდა, რაც შესაძლოა მოხდეს სწრაფად მზარდი ჯანდაცვის მოთხოვნების ფონზე. საყოველთაო ჯანდაცვა, როდესაც იგი სწორად შეირჩევა და ეფექტიანად ფუნქციონირებს, ქმნის სტაბილურ ეკონომიკას, გრძელვადიან პერსპექტივაში კი ხელს უწყობს საზოგადოების კეთილდღეობის და პროგრესის უზრუნველყოფას.

გამოყენებული ლიტერატურა/REFERENCES/

1. Barroy H., Dale E., Sparker S., Kutzin J. (2018). Budget matters for health: key formulation and classification issues. WHO. HEALTH FINANCING POLICY BRIEF NO 4
2. Chanturidze T., Ugulava T., Duran A., Richardson E (2009): Georgia: Health Systems in Transition. European Observatory on Health Systems and Policies
3. Economist Intelligence Unit report (2019). Value Based Health Care in Sweden: reaching next level. The Economist.
4. Figueras J., Robinson R., Jakubowski E. (2005). Purchasing to improve health systems performance. WHO/EURO. Open University Press
5. Gottret, P., Schieber, G., Water, H (2008). Good Practice in Health Financing: Lessons from Reforms in Low and Middle-Income Countries. World Bank
6. Mossialos, E., Dixon, A., Figueras, J., Kutzin, J (2002). Funding health care: opinion for Europe. Copenhagen: WHO/EURO

THE ECONOMIC IMPACT OF THE STATE HEALTHCARE FINANCING MODEL

Maia Kimeridze,
PhD student of GTU,
E-mail: mkimeridze@moh.gov.ge

RESUME

The article discusses one of the healthcare financing models – Universal Healthcare, which has been in operation in Georgia since 2013. The main priorities for our country are the universal coverage of the population with medical services, protection from financial risks, and the equitable and fair provision of high-quality healthcare services. To achieve these goals, it is essential to analyze the experiences of other countries, share their results, and consider their challenges in order to better plan the reforms necessary for optimizing healthcare costs.

Keywords: Universal healthcare, financing model, economic impact, medical technologies.